

FÖRVETET

Länsstyrelsen i Jönköpings län • Nummer 2 • Maj 2011

Småland – det nya matlandskapet

Svenska jord-
bruket bäst i
klassen!

Östra Vätterbranterna och
biologiskt kulturarv

Klimatförändringar – att
påverka och påverkas

I detta nummer av Förvetet

Det har blivit ljusare	3
Framgångsrecept för en levande och utvecklande landsbygd	4
Nomineringar till årets Ullbaggar	7
Småland – det nya matlandskapet	8
Inspirationsträff om framtidens robotmjölkning	10
Svenska jordbruket bäst i klassen!	11
Länsstyrelsens arbete med djurskyddskontroller	14
Klimatförändringar – att påverka och påverkas	15
Energi på åker	18
Östra Vätterbranterna och biologiskt kulturarv	20
Fåglar i odlingslandskapet	22
Vattendragsvandringar	24
Vad gör Länsstyrelsen på mina marker?	27
Visste du att Länsstyrelsen har en monter på energicentrum i Jönköping?	28
Kurs hos Valter i Kushult	29
Rådgivning på gården	30
Tips om en trevlig sommaraktivitet – Bli fjärilsövervakare!	31
Betesresa för lammproducenter	32
Anläggning av dammar och våtmarker - fältvandring	32
Program Store Mosse	33
Natur och kultur i Linneryd	34
Gårdsgårdskurs	34
Tävling	35
Studieresa på temat småskalig förädling	36

Förvetet ges ut av Länsstyrelsen i Jönköpings län

Utgivningsplan

Nummer 1 - 4 mars, nummer 2 - 13 maj, nummer 3 - 23 september, nummer 4 - 9 december

Upplaga

5 200 exemplar

Tryckeri

Åtta 45 Tryckeri AB, 2011

Ansvarig utgivare

Lars Sandberg

Layout

Jenny Gustafsson

Foto

Länsstyrelsen i Jönköpings län (om inget annat anges)

Framsida bild

Smålandsbilder

Webbadress

www.lansstyrelsen.se/jonkoping

miljöDIPLOMERAD
av Jönköpings Kommun

Det har blivit ljusare

Text: Lars Sandberg, telefon 036-39 52 23, e-post lars.sandberg@lansstyrelsen.se

Nu har du ett nytt nummer av Förvetet i din hand. Vår ambition är att tidskriften ska vara innehållsrik och varierad så att alla läsare ska hitta något intressant. Jag vill gärna ha en dialog med er läsare så oavsett om du har ris eller ros kring innehållet så är du mer än välkommen att höra av dig till mig.

Våren är i full gång efter denna långa vinter. Det är mycket som ska hinnas med under några intensiva månader innan sommaren är här men passa på att njuta när tillfälle ges av denna härliga årstid.

I detta nummer kan du bland annat ta del av det fortsatta arbetet med Sverige – Det nya matlandet. I Småland samlar vi oss kring matlandet under devisen Småland – Det nya matlandskapet. Det ska bli spännande att följa detta viktiga projekt.

Jag vill också tipsa om artikeln kring Östra Vätterbranterna. Tänk om planerna faller väl ut så att detta storslagna område kan bli ett av Sveriges Biosfärsområden. Ett engagerat arbete under flera år från markägare, organisationer och myndigheter har resulterat i ett starkt samförstånd och en stark vilja att tillsammans utveckla områdets olika värden ytterligare.

Det har blivit ljusare på flera sätt, inte bara i och med vårens antågande.

Enligt flera olika undersökningar har lönsamheten påtagligt förbättrats under det senaste året inom lantbruket. Det gäller både inom mjölksektorn och inom spannmålsodlingen. Undantaget är fortfarande grisenäringen. En förbättrad lönsamhet inom mjölksektorn är av stor vikt i vårt län där just mjölkproduktionen är så omfattande. Investeringar i nya djurstallar med robotmjölkning sker runt om i länet och tyder på en stark optimism och framtidstro.

Lantbrukets villkor har under hösten och vintern belysts i en arbetsgrupp kopplad till landsbygdsdepartementet. Deltagare i gruppen har bland annat varit intressenter med koppling till primärproduktionen inom lantbruket. Den största utmaningen som lyfts fram för att öka produktionen är framtidstron till primärproduktionen. Samhället behöver mer kunskap och förståelse för lantbruket. Här har vi alla en viktig roll att fylla. Trevlig läsning! ■

Framgångsrecept för en levande och utvecklande landsbygd

Lokala utvecklingscheckar är ett framgångsrecept för en levande och utvecklande landsbygd. Utvecklingscheckar kan sökas av föreningar, företag och enskilda individer för att skapa möjligheter till en positiv lokal utveckling. Bygdegårdsföreningen i Hulstsjö, i Sävsjö kommun har fått 3 utvecklingscheckar beviljade.

Text: Per Andersson Verksamhetsledare Mitt i Småland, telefon 0383-101 20, e-post per@mittismaland.se

5 paraplyprojekt - utvecklingscheckar

Mitt i Småland heter den ideella förening som verkar för att utveckla landsbygden genom stöd från LEADER i Högsby, Nässjö, Sävsjö och Vetlanda kommuner.

Mitt i Småland har sedan 2008 fem paraplyprojekt med så kallade utvecklingscheckar.

De fem olika paraplyprojekten:

- Bygdeutvecklingscheckar - kan i första hand sökas av föreningar för nya verksamheter som utvecklar bygden
- Hållbarhetscheckar - kan sökas för initiativ som främjar att både människor och miljö mår bättre
- Startgascheckar - kan sökas för att komma igång med nytt företag innan det är registrerat. Kan också sökas av redan befintliga företag för nätverksaktiviteter
- Ungdomscheckar - kan sökas för ungdomars idéer och initiativ kring

Cafékväll på Hulstsjö bygdegård.

ungdomsverksamhet på landsbygden

- Upplevelsecheckar som kan sökas för utveckling inom turismsektorn med betoning på upplevelse.

Mitt i Smålands checkar finns till för dem som på ett lite enklare sätt vill söka en mindre summa pengar för lokala utvecklingsinitiativ. Stöd för checkarna lämnas med högst 30 000 kronor om den sökande motfinansierar det sökta beloppet med lika mycket själv. Vanligast är att den sökande mot-

finansierar med ideellt arbete.

Sedan början av 2009 har Mitt i Småland beviljat drygt 130 olika checkar (delaktiviteter) över området.

Bygdeutvecklingschecken - vårt mest populära paraplyprojekt

Vårt mest populära paraplyprojekt är bygdeutvecklingschecken. Där har det hittills beviljats runt 40 delaktiviteter.

Syftet med bygdeutvecklingschecken är att skapa möjligheter till en positiv lokal utveckling. Checken ska i första hand användas som stimulans för ideella sektorn som vill starta upp nya verksamheter med kopplingar till sin egen hembygd. Checkarna kan användas för att förbättra förutsättningarna för boende i det egna området, stötta verksamheter som syftar till att välkomna och locka nya människor och resurser till området eller bidra till utvecklingen av lokal service. Bygdeutvecklingscheckarna bedöms bland annat utifrån livskvalitet, underifrånperspektiv, samarbete och sitt mervärde för bygden.

Bygdegårdsföreningen i Hulstsjö

Bygdegårdsföreningen i Hulstsjö har varit aktiva med att utveckla nya verksamheter kopplat till bygdegården och har hittills ansökt om två bygdeutvecklingscheckar och en ungdomscheck. Samtliga tre delaktiviteter har beviljats. Här nedan kan du läsa om 3 av deras projekt.

Yvonne Andersson tillsammans med barnen på rytmik och salsakursen.

Projekt Café

Tankegången har under många år varit att starta ett café kopplat till bygdegården. I samband med att Mitt i Småland precis börjat ge möjligheten att ansöka om olika slags checkar så tog föreningen utsedda representant Birgitta Karlsson i mars 2009 chansen att ansöka om en bygdeutvecklingscheck för ett sommarcafé till Hulstsjö Bygdegårdsförening i Kännestubba. Olika kommittéer tillsattes som bestod av 8 byalag från olika delar av Hulstsjö socken. Dessa fick själva bestämma vad som skulle serveras under kvällenarna. Under cafékvällarna kom det över hundra personer varje kväll. Detta projekt genomfördes även 2010 med samma goda resultat, då drivet helt i egen regi.

Projekt Rytmik- och salsa-kurs

Under våren 2009 söktes även en LEADER-check i form av en Ungdomscheck för en Rytmik- och salsakurs. Denna gång var det Yvonne Andersson som var huvudansvarig för projektgenomförandet.

Kören övar inför vårkonserten på Hultsjö Bygdegård.

Första showdansen genomfördes den 27 september och intresset var jättestort. Kursen blev fullbokat på en gång. Kursupplägget gick ut på att de mindre barnen (4-6 år) skulle dansa först och därefter de äldre (7-12 år). Under tiden barnen dansade var föräldrarna ute på promenad med ledare som kan vägarna runt bygdegården, detta för att alla i bygden ska lära känna varandra bättre.

Projekt Vårkonsert

Under vintern 2009 söktes även en bygdeutvecklingscheck för att arrangera en vårkonsert i bygdegården, vilken också beviljades av Mitt i Småland.

45 personer, i åldern 17 till 70 år, kom för att sjunga i Bygdegårdens kör. Kören övade i bygdegården samt hemma med hjälp av en CD-skiva som framställts för detta ändamål. Den 23 april 2010 genomfördes konserten och 135 personer kom för att lyssna. Körledare för detta projekt var Veronica Svärd. Detta evenemang har följts upp med ett uppträdande på en sommarca-

fékveäll under 2010 och därefter med samma koncept men då med julkonsert tillsammans med bygdens luciatåg i december 2010. Även då var Bygdegården fullsatt!

Framtid

Just i skrivande stund håller bygdegårdsföreningen nu på att öva inför en påskrevy med 5 föreställningar, detta för 13:e gången.

Även i år kommer cafékvällar att anordnas i bygdegården och till hösten kommer föreningen att anordna en showdanskurs för barn. Utöver detta kommer man att anordna en fotokurs, arrangera stickcafé samt ha öppen förskola. Varje vecka under vår och höst spelas det också bordtennis i lokalerna. Det är precis som det ska vara, fullt med aktiviteter i bygdegården vilket ger en levande och utvecklande landsbygd. ■

Nomineringar till årets Ullbaggar

Länsstyrelsen i Jönköpings län har till årets utdelning av utmärkelsen Ullbaggen nominerat satsningar i fem av de klasser som kommer att få en Ull-bagge på Landsbygdsgalan i Stockholms stadshus den 9 november.

Text: Malin Lennartsson, telefon 036-39 50 25, e-post malin.lennartsson@lansstyrelsen.se

Landsbygdsgalan med utdelning av Ullbaggar är en nationell gala som anordnas med syfte att visa all den kreativitet och företagsamhet som finns på landsbygden och som bidrar till målen i det svenska landsbygdsprogrammet. Landets länsstyrelser får lämna bidrag till de olika kategorierna och inför galan utses vilka som har gått vidare och tävlar om en Ullbagge. Länsstyrelsen i Jönköpings län har skickat in nomineringar till 5 olika kategorier.

Ull-baggen i gjutjärn, designad av Jönköpingskonstnären Peter Gadh.

Årets Landsbygdsföretagare

Med stort engagemang har Tarja Lindecrona Albertsson och dottern Anna Bertilsson på Kärnekulla Lamm i Habo vänt gårdens dalande mjölkverksamhet till ett växande bärkraftigt företag inom lammproduktion. Genom att se till gårdens förutsättningar har de skapat en ny verksamhet med tonvikt på närproducerat kvalitativt kött till krögare och grossister.

Årets Miljöatsning

Köttproducenten Dan Waldemarsson och grönsaksodlaren Marcus Söder-

lind i Habo har genom sitt samarbete maximerat vinsterna av en biogasanläggning på gårdsnivå. Spillvärmerna från Dans biogasanläggning levereras till Marcus växthus som genom detta kan odla ekologiska tomater nästan året runt. Samarbetet genererar ekonomiska vinster, liksom minskad klimatpåverkan, energieffektivisering och produktion av förnybar energi.

Årets Ungdomssatsning

Gustav Thane har skapat ett bärkraftigt företag inom konstsmide på Ryfors

bruk. I sin smedja erbjuder han upp-
levelser med smide och undervisning
för skolklasser och besökare. Genom
att lära ut på plats i en gammal bruks-
miljö kan intresset för smide öka hos
skolklasser, och turister.

Årets Integrationsatsning

I projektet ”Åsens by - ett grönt rum
för alla” bidrar natur- och kulturmil-
jön och genomförandet av aktiviteter
till att stödja människor som behöver
återhämtning och anpassning till ar-
betslivet och det svenska samhället.
Invandrarkvinnorna som deltar i ak-
tiviteter får tillfälle att utveckla det
svenska språket och de har ett gemen-
samt ämne och intresse att utgå ifrån.

Årets Landsbygdsinnovation

Steffi Eberts-Reinisch i Gränna har
investerat i ett mobilt musteri som
möjliggör för privatpersoner med egna
fruktträd att enkelt musta sin egen
frukt och smaka på sin egen fruktod-
ling. Mer närproducerat kan det inte
bli. Med tappning av must i bag-in-box
och kontakt via SMS möts gamla tradi-
tioner med nya livsstilar. Steffis mobila
musteri - en innovativ lösning och en
produkt helt rätt i tiden!

De som har nominerats har sökt
och beviljats stöd från landsbygdspro-
grammet. ■

Småland – det nya matlandskapet

**Visionen om Sverige som det nya matlandet – bäst i Europa på mat, hål-
ler på att ta form i länet. Småländsk mat och småländska matupplevelser
lyfts fram i olika sammanhang. Stärkt samverkan och mer information är
viktiga steg i processen för att ytterligare synliggöra våra fina tillgångar
vad gäller råvaror, producenter och verksamheter.**

Text: Monika Gustafsson, telefon 036-39 51 98, e-post monika.y.gustafsson@lansstyrelsen.se

I slutet av mars bjöd landshövding
Mino Akhtarzand in till en idé- och
inspirationskväll på Residenset i Jön-
köping. Inbjudna var representanter
från länet för de fem fokusområdena
(primärproduktion, förädlad mat, of-
fentlig mat, matturism, restaurang-

branschen) i handlingsplanen för mat-
landet. Kvällen inleddes med buffé på
lokala råvaror som visade att det går
alldeles utmärkt att förena traditioner
med det som är nyskapande och aktu-
ellt för vår tidsanda.

Förutom att många kontakter ska-

pades under kvällen framfördes också
synpunkter på vad som behöver ut-
vecklas och hur vi tillsammans på
bästa sätt kan lyfta vår region till att
bli Småland – det nya matlandskapet.
Några av synpunkterna från kvällen:

- att producenterna samordnar sig i
nätverk med fler träffar
- logistik för lokalproducerat
- man måste kunna säkra leveranser,
därför är volymer viktigt och att
man kan leverera över tid. Hur hit-
tar vi former för samarbete?
- svårigheter med EAN-märkning
- få slakterier, kostnaden för slakt av
lamm för hög
- lyft fram matglädjen
- lyft fram måltidens betydelse

Smak av Småland

Nästa arrangemang för att lyfta fram
Småland – det nya matlandskapet blir
en inspirationsdag med tema smak.
Det blir både mat och prat. Vi vill tala
till våra sinnen, därför kommer vi att
ha smakprovningar. Vad har vi för
smaker som lyfter vår region? Hur sät-
ter vi ord på vad eller hur det smakar?
Hur tränar man upp sin smak? Smak
av Småland kommer att äga rum tisdag-
en den 17 maj hos Timjan Cafe Kon-
ferens Restaurang i Flahult. Dagen
genomförs i samarbete mellan Läns-
styrelsen, Hushållningssällskapet och
Coompanion.

Mitt kök – Sverigeresan

Under sommaren genomförs en gas-
tronomisk upptäcktsresa genom Sveri-
ge för att lyfta fram lokal och regional

Landshövding Mino Akhtarzand och matlan-
detambassadören i Småland, Sten Janér gläds
åt det stora gensvaret för idé- och inspirations-
kvällen för Sverige – det nya matlandet.

mat i hela landet. Syftet är att synlig-
göra, tillgängliggöra, bevara och ut-
veckla marknaden för den lokala och
regionala matkulturen. Sverige har
fantastiskt mycket att erbjuda och fler
behöver känna till det! Naturligtvis
ska vi från Småland vara med. Under
åtta sommarveckor (onsdag-lördag)
kommer TV4:s Nyhetsmorgon att åka
genom Sverige. Turnén startar på Got-
land under Almedalsveckan. Till Små-
land kommer de vecka 29 (20-23 juli)
och temat för veckan kommer att vara
”sjön”. Tidningen Expressen kommer
att göra en redaktionell bilaga. De vill
berätta om det nya matlandet Sverige:
om gårdsmejerier och det närproduce-
rade för att hjälpa läsarna att upptäcka
svensk mat. Kontaktperson i vårt län
för Mitt kök - Sverigeresan är Birgitta
Andersson, Hushållningssällskapet. ■

Inspirationsträff om framtidens robotmjölkning

Efter några tuffa år med svag lönsamhet för mjölkproducenter ökar optimismen och fler är beredda att satsa på nytt. För att hjälpa mjölkföretagare till ökad lönsamhet satsar LRF, bland annat med hjälp av medel från landsbygdsprogrammet, på ett flerårigt kompetensutvecklingsprojekt. Projektet kommer att innehålla kurser, studieresor, erfagarupper och offentliga gårdar. Under en inspirationsträff i slutet av mars var temat framtidens robotmjölkning.

Text: Monika Gustafsson, telefon 036-39 51 98, e-post monika.y.gustafsson@lansstyrelsen.se

Roland och Berit Lugn från Ängsbo gård i Götene var inbjudna för att berätta om hur de lyckats med att leverera mycket mjölk per robot. Genomsnittet per dag är fantastiska 2 300 liter. De startade 1986 med 19 kor och har utvecklat verksamheten till att idag ha 165 årskor och sedan 2007 två stycken robotar.

Emma Rudberg, rådgivare hos LRF Konsult i Jönköping, har förberett en presentation av företaget med sifferunderlag och analyser. Roland och Berit kompletterar med kommentarer från livet på gården. Snart nog är alla närvarande mjölkproducenter engagerade och ställer detaljerade frågor till västgötarna.

Framgångsfaktorer

Fodret är centralt för framgången på Ängsbo gård. Skördetidpunkten är viktig för kvalitén på grovfodret. De tar analyser ur varje lass. Fodret blan-

Lis Eriksson, Mer Mjolk i Jönköpings län, har många konkreta verktyg att erbjuda deltagarna i projektet.

das alltid från de tre skördarna, för att det ska bli så lite variation som möjligt. Kornen får spannmål och koncentrat i robotarna. De har en foderstat som ger både mjölk och bra kotrafik. Fodret har optimal torrsbstans och struktur så att det blir en ”mumsig mix”. Det har stor betydelse att det smakar gott. Det är bästa möjliga aktivitet i stallet.

Rådgivarnas analys

Några av de punkter som rådgivarna har kommenterat är att foderstaten är bra, att man gör tidig analys och får en bra grovfoderplanering, bra torrsbstans med mera. En jämn beläggning i stallet, korna ligger ned och idisslar det vill säga producerar mjölk. Det är lagom med foder på foderbordet. Bra rutiner och uppföljning, lämnar inget åt slumpen, sätter snabbt in åtgärder om något inte funkar.

Framtid

Funderingarna kanske inte ska handla om att göra så lite timmar som möjligt i ladugården – är man en mjölkgård så är man. Det man ska fundera på i stallet är att få kvalitetstid av de timmar

som frigörs av att mjölkningen sker med robot. Det finns idag inga planer på att öka antalet kor på Ängsbo gård. De har istället funderingar på att bygga kalvstall. De vill uppnå en jämnare nivå med mjölk över året. Fler plansifack vore också önskvärt.

Mer mjölk i Jönköpings län

Det märks att temat för dagen är intressant och angeläget för deltagarna. Till hösten kommer LRF att starta erfagarupper i projektet. De kommer också i projektet ta fram anläggningar som kommer att vara offentliga gårdar. Det blir aktuellt med internationella studiebesök. Målet för projektet är att uppnå en 15-procentig produktionsökning i länet. ■

Svenska jordbruket bäst i klassen!

På 1990-talet påstod LRF att vi var på väg mot världens renaste jordbruk. Det var vi kanske då men nu är det ännu bättre på många vis. Det som intresserar oss konsumenter mest är vad vi får i oss genom vår kosthållning.

Text: Magnus Engstedt, telefon 036-39 51 93, e-post magnus.engstedt@lansstyrelsen.se

Jag brukar hävda att vi har världens bästa frukt. Frukten i Sverige utvecklar en väldigt fin balans mellan sötma och syrlighet av klimatiska skäl. Våra långa höstar ger denna egenskap. När nattetemperaturen börjar krypa neråt utvecklas den vackra täckfärgen. Ju kallare desto intensivare blir färgen. Dess-

utom får fruktköttet en krispighet med ett tunt skal. Detta gör att den svenska frukten inte håller speciellt länge. Det gör däremot den importerade frukten. Bra tycker många – men varför är det på det viset?

Det finns avsevärt mindre rester av bekämpningsmedel i den svenska

frukten. Glädjande nog är förhållandet detsamma även för svenskodlade bär, grönsaker och spannmål.

Tusentals analyser varje år

Varje år gör Livsmedelsverket flera tusen resthaltsanalyser på färsk frukt och grönsaker, såväl svenskodlat som importerat. Analyserna är stickprover och produkterna hinner både säljas och konsumeras innan resultatet blir känt. Är problemen återkommande görs så kallade riktade prover mot vissa leverantörer. Då hålls partierna i kvarstad i avvaktan på resultat.

Livsmedelsverket publicerar resultaten från sina undersökningar på sin webbplats, www.slv.se

Där finns en imponerande detaljinformation. Vi kan få uppgifter om vilka växtslag man analyserat samt vilka nivåer i förhållande till gällande gränsvärden man funnit. Förekomsten av samtliga aktiva substanser är redovisade var och en för sig.

Svenskodlat klarar gränsvärdena

Det senaste resultatet som finns publicerat är för 2008. I svenskodlat fann man inte ett enda prov med otillåtna rester av växtskyddsmedel! Samtidigt hittade man otillåtna mängder i 3,7 % av proven på importen från övriga EU. Det betyder att nästan vart tjugofemte parti har otillåtna halter av växtskyddsmedel.

I proven på frukten från tredje land (utanför EU) hade 11 % (vart nionde

parti) för höga halter av rests substanser.

Blickar vi tillbaka ett tjugotal år är resultatet på samma nivå. Man hittar på sin höjd några tiondels procent överskridanden på svenska produkter medan importen ligger på cirka 4-5 %.

År 2008 togs 106 prover på importerade äpplen. I 7 av dessa prover fann man otillåtna mängder växtskyddsmedel. Dessutom fann man mätbara mängder (20-100 % av gränsvärdet) i 31 prover. Samma år togs 31 prover på svenskodlade äpplen. Här fann man inga otillåtna mängder, dock mätbara mängder i 13 prover.

65 prover togs på importerad apelsin 2008. Här fann man otillåtna mängder i 7 prover och mätbara mängder i 47 prover. I importerad chilipeppar togs 19 prover. I 8 prover fanns i genomsnitt två substanser med var och en för sig otillåtna mängder.

12 substanser i Egyptiska tomater

Många av proverna innehöll flera substanser. Flest hittades i tomater från Egypten med 10 respektive 12 substanser i ett och samma parti. Begreppet tomatcocktail får en ny innebörd. I vindruvor från Chile fann man 9 substanser.

Det publiceras även en värstinglista. Här toppar ett parti chilipeppar från Indien med otroliga 129 gånger gränsvärdet. Granatäpplen, koriander, basilika och litchis är exempel på produkter där partier haft över 10 gånger gränsvärdet.

En grönsaksdisk ser likadan ut oavsett säsong. Alltid lika färgglad och praktfull. Hela sortimentet finns tack vare importerade produkter från olika delar av världen. Men hur är det med den invändiga kvaliteten? Den svenska produktionen innehåller väsentligt mindre rester av växtskyddsmedel.

Skillnad på svenskt och utländskt

Resultatet visar att den svenska modellen fungerar. De bestämmelser som reglerar användningen av bekämpningsmedlen är som regel strängare. I många fall har vi betydligt längre karenstider för de olika preparaten. Den mesta importfrukten impregneras i bassänger före inlagring. All sådan efterskördbehandling är förbjuden i Sverige. Tillgången till preparat är betydligt mindre hos oss samtidigt som vi har ett lägre parasitärtryck. Vi har även ett betydande inslag av biologisk bekämpning samt inte minst viktigt en mycket välutbildad odlarkår som på ett ansvarsfullt sätt följer regelverket.

Nyttigheten med importerade produkter överväger riskerna

Jag vill påpeka att gränsvärdena är väldigt lågt satta för växtskyddsmedel. Riskerna med att äta importerade produkter med höga halter av bekämpningsmedel är försumbara. Under den del av året som det inte finns svensk frukt ska du naturligtvis köpa importäpplen och övriga produkter. Nyttigheten av att konsumera frukt och grönt överväger sannolikt riskerna. Men är du som konsument intresserad av att få i dig och dina barn så lite främmande substanser som möjligt - ja då ska du köpa svenskodlat så länge det finns, och svenskodlat ska få kosta några kronor extra! ■

Länsstyrelsens arbete med djurskyddskontroller

Det är Länsstyrelsens uppgift att åka ut och kontrollera så att djuren har det bra och att djurskyddslagen följs. Alla län har gemensamma regler när det gäller kontroller.

Text: Ylva Höög, telefon 036-39 54 02, e-post ylva.hoog@lansstyrelsen.se

De vanligaste kontrollerna är anmälningskontroller och normalkontroller. En anmälningskontroll påbörjas när Länsstyrelsen får en anmälan från någon som misstänker att djur far illa eller vanvårdas. En normalkontroll är det Länsstyrelsen som tar initiativ till. Normalkontroller är rutinkontroller på verksamheter med djurhållning, som till exempel lantbruk, större häst-, katt- och hundhållare samt zoobuti-

ker. Länsstyrelsen gör också kontroller i samband med att det kommer in en ansökan om § 16-tillstånd. Tillståndet krävs för alla som yrkesmässigt eller i större omfattning håller, föder upp, uppläter, säljer eller tar emot sällskapsdjur eller hästar för förvaring eller utfodring. Det kan till exempel röra sig om ridskolor, inackorderingsstall, turridningsverksamhet, kennlar samt hund- och kattpensionat.

Kontrollen

Vid all djurskyddskontroll används checklistor med en rad punkter som djurskyddshandläggaren kontrollerar. Till checklistorna finns det vägledning som beskriver varje bedömningspunkt. Dessa checklistor och vägledningar är framtagna av Jordbruksverket och finns på deras webbplats. Efter kontrollen skickar Länsstyrelsen ut en kontrollrapport till djurhållaren. Rapporten beskriver vad som uppmärksammats vid kontrollen.

Vad händer om det finns brister?

Har man funnit brister i djurhållningen är det djurhållaren som är ansvarig för att bristerna åtgärdas. Uppföljning av brister sker oftast genom ytterligare ett kontrollbesök. Om bristerna inte

åtgärdas eller om bristerna är stora kan Länsstyrelsen enligt djurskyddslagen besluta om föreläggande eller förbud. Sådant beslut kan förenas med vite. Vid allvarigare fall, exempelvis vanvård av djur, övergivna djur, eller om en djurägare inte följt ett föreläggande eller ett förbud, kan Länsstyrelsen besluta att omhänderta djuren med stöd av djurskyddslagen.

Avgifter vid djurskyddskontroll

Vid kontroll efter en befogad anmälan eller vid en uppföljande kontroll av påpekade brister, så kallad extra offentlig kontroll, debiteras en avgift. Denna avgift har Jordbruksverket beslutat om.

Om du har frågor om djurskydd är du välkommen att ringa till Länsstyrelsen. ■

Klimatförändringar – att påverka och påverkas

Jordbruket kommer utan tvekan att påverkas av de klimatförändringar som är i antågande. Det är snart dags att börja rusta sig för dessa. Men lika viktigt är att göra det som går för att minska pågående utsläpp. Turligt nog är många av tänkbara åtgärder rent lönsamma för företaget.

Text: Thordis Samuelsson, telefon 036-39 51 94, e-post thordis.samuelsson@lansstyrelsen.se

Jordbrukets årliga utsläpp av växthusgaser, inom landets gränser, beräknas ligga på cirka 8 miljoner ton koldioxi-

dekvivalenter (CO₂ekv), att jämföra med Sveriges totala utsläpp på 60 miljoner ton. Utsläppen kommer till

största delen från åkermarken och från djurproduktion. Mycket kväve i marken om hösten ökar risken för lustgasavgång. Mulljordar släpper ifrån sig både lustgas och koldioxid. Idisslarnas matsmältning är en process där det bildas metangas och från stallgödseln avgår också metan och lustgas. Detta är biologiska processer som inte är helt lätta att styra men det finns åtgärder som kan minska utsläppen.

Utsläppen från andra verksamheter i samhället som industrier, trafik, uppvärmning med mera, härstammar till största delen från energianvändningen. Den är enklare att komma till rätta med genom byte av energikälla och åtgärder som minskar förbrukningen. I jordbruket står den direkta användningen av energi för en mindre del av utsläppen av växthusgaser.

Minska utsläppen från marken

Se till att ha så lite kväve som möjligt i marken på hösten när grödorna är skördade och tillväxten i vall och annan övervintrande gröda har upphört. Det kräver en noggrann beräkning av kvävegivan, kunskap om vad stallgödseln innehåller (analys eller mätning i kväveburk) och tillförsel av stallgödsel vid rätt tidpunkt. Allt annat som gynnar grödan som till exempel gott kalktillstånd, bra dränering och god markstruktur gynnar också klimatet. Dessutom är det samma åtgärder som också minskar risken för utlakning av kväve till sjöar och vattendrag.

Vid tillverkning av kvävegödsel går det åt stora mängder energi och det bildas också lustgas. Nu finns teknik som jämfört med den gängse bara ger hälften så stora utsläpp per kilo kväve. Tillverkare som använder den nya tekniken lär inte vara sena att använda den informationen i sin marknadsföringen.

Minska utsläppen från djurhållningen

Åtgärder i djurhållningen är samma åtgärder som ger en effektivare produktion. Nötkreaturen är de största utsläppsbovarna och här finns en del att göra. Ju snabbare köttjuren blir slakt mogna eller rekryteringsdjuren hamnar i produktion, desto mindre metangas blir det per kilo kött eller mjölk. Här har noggrant beräknade foderstater (kräver analys av grovfodret) och noggrann utfodring utan spill stor betydelse. Djur på bete ska ha tillräckligt med foder så de inte stannar av i tillväxten.

Själva foderproduktionen orsakar också utsläpp av växthusgaser och där ligger grovfoder, ärter och åkerbönor bra till. Värstingen är brasiliansk soja. Ett grovfoder med högt näringsinnehåll är en bra utgångspunkt om man vill påverka utsläppen av växthusgaser.

Hjälp på traven

Många av åtgärderna ovan handlar mest om planering och ändrade rutiner. Börja med dem! Om du inte själv kan göra en foderstat eller växtodlingsplan finns det hjälp att få.

Som medlem i Greppa Näringen kan du få en genomgång av din gård. Du får en uppfattning om hur det ser ut på ditt företag och vad som kan vara rimligt att åtgärda. Att delta i Greppa Näringens rådgivning och kurser är helt kostnadsfritt.

Ett steg till kan vara att göra en energikartläggning. Där får du för den direkta energianvändningen konkreta råd om hur du kan spara energi och kanske byta energikälla.

Står du inför större investeringar finns det anledning att titta på helheten ur ett klimatperspektiv, både hur investeringen påverkar utsläppen och hur den kan tänkas påverkas av ett förändrat klimat.

Ytterligare ett steg kan vara klimatcertifiering av produkterna. Läs mer

om detta på www.klimatmarkning.se eller www.svensktsigill.se.

LRF har tagit fram en skrift om Klimatsmarta affärsidéer. Den kan du läsa eller beställa på LRF:s webbplats, www.lrf.se/Miljo/Klimat. Skriften består av korta reportage från företag som gjort större eller mindre förändringar. Förändringarna har blivit en vinst både för klimat och ekonomi. En del av exemplen finns också att se på film. ■

Växthusgaser i koldioxidekvivalenter, CO₂-ekv

1 ton koldioxid, CO₂ = 1 ton CO₂-ekv
1 ton metan, CH₄ = 25 ton CO₂-ekv
1 ton lustgas, N₂O = 300 ton CO₂-ekv

Energi på åker

I takt med Sveriges växande krav på förnybar energiproduktion har intresset för odling av energigrödor på åker ökat. Jönköpings läns markägare är inte annorlunda och i april gav sig ett gäng glada bussresenärer ut på en studieresa i Länsstyrelsens regi, för att lära av andra som kommit lite längre inom området. Tre olika gårdar besöktes som alla hade sina idéer om hur energigrödor kan produceras och förädlas med bästa resultat.

Text: Nina Elmsjö, telefon 036-39 52 94, e-post nina.elmsjo@lansstyrelsen.se

Tvåårig salix på Rådde Gård utanför Länghem.

Några av resenärerna i Salixodlingen på Tumbäcks Gård.

Sork och gräs - hot för en lyckad etablering

På Hushållningssällskapet försöksgård, Rådde Gård, utanför Länghem i Västergötland finns odlingar av energiskog i olika åldrar. Resultaten har varit varierande. Per-Olof Carlsson, skogsrådgivare vid gården, menar att det är svårt att dra några slutsatser av försöken så här långt. Istället hänvisar han till en studie som är genomförd av Institutionen för energi och teknik vid SLU. Studien (SLU 2010 nummer

27) visar bland annat vikten av förbehandling innan plantering och undanhållande av annan växlighet de första åren av etableringen. Stängsel kring odlingen är också viktig som skydd mot vilt. Gårdens yngsta plantering visar dock hot från ett betydligt mindre djur, åkersorken. Under de första åren är därför harvning av marken mellan plantraderna att rekommendera. Detta skulle även minska riskerna med konkurrens om ljus och vatten till de nya plantorna.

Hampa – bättre som isolering än värme

Stina och Gustav Jonsson driver köttproduktion på Gudhems Kungsgård utanför Falköping. På senare år har de odlat hampa på cirka 100 hektar av gårdens åkermark. Samarbetet med andra producenter har lett fram till den ekonomiska föreningen Hampaprodukter Sverige. Stina menar att det är markägaren som sitter på resurserna och måste därför börja ställa krav på bättre ersättning. Efter ett par försök med försäljning av hampa valde de att själva förädla produkten. Idag producerar de istället isolering av hampans fiber. Gården har även en salixodling som avverkades för första gången 2009. En andra omgång har börjat växa. De har en bra kanal för avyttring vilket har visat sig vara viktigt, säger Stina.

Salix - godis för älgen

Länets första energiskogsodling som har fått anläggningsstöd, ligger utanför Habo. På Tumbäcks Gård driver kusinerna Erik och Gunnar Johansson potatisodling. 2007 planterades salix på cirka 8 hektar mark. Tyvärr har odlingen inte gått så bra som de hade önskat. Under de första åren hade de problem med ogräs, vilket försvårade etableringen. Gunnar pekar också på älgens stora aptit på grödan eftersom odlingen inte är inhägnad. Företaget erbjuder älgafari och salixodlingen ger många nöjda turister, säger Gunnar och skrattar, även om det finns

planer på att sätta upp stängsel kring odlingen.

Lärdomar av resan

Under dagen framkom tre viktiga aspekter för en lönsam odling av energi på åker.

- 1) Etableringsarbetet bör starta redan hösten innan plantorna ska sättas.
- 2) De första åren efter planering är avgörande för odlingens framgång.
- 3) Avyttring av produkten – ha gärna flera potentiella kunder vid etableringstidpunkten.

Studieresor anordnas med jämna mellanrum av Länsstyrelsen. Kom gärna med idéer till nya resor eftersom det är viktigt att vi erbjuder det som efterfrågas! ■

Etableringsstöd till energiskog

I Landsbygdsprogrammet finns det möjlighet att få stöd till etablering av energiskog. Stödet är på högst 40 procent av investeringskostnaderna och stödtaket på max 5 000 kronor per hektar när det gäller plantor. Du kan också få stöd till stängsel och stödet är 12 000 kronor per hektar.

Salix, poppel och hybridasp

Stödet ges till odling av salix, poppel och hybridasp. Ett krav är att etablering sker på åkermark. Det är också viktigt att din plantering inte påverkar kulturmiljön. Kontakta Länsstyrelsen för mer information!

Östra Vätterbranterna och biologiskt kulturarv

Nu har ansökan om att bilda ett internationellt erkänt biosfärområde färdigställt för Östra Vätterbranterna. Efter att ansökan nu har remissats lokalt ska den behandlas nationellt, för att regeringen sedan ska nominera den till FN-organet Unesco.

Text: Simon Jonegård, Skogsstyrelsen, telefon 036-19 62 02, e-post simon.jonegard@skogsstyrelsen.se

Ett blivande biosfärområde

Det här är en milstolpe för hållbar utveckling i länet och Sverige. Östra Vätterbranterna är också, i jämförelse med övriga 564 biosfärområden runt om i världen, unik vad gäller den goda samverkan mellan markägare- och intresseorganisationer samt myndigheter. Ingen annanstans har 7 organisationer tillsammans ställt sig bakom en ansökan till Unesco.

Centra för lokal utveckling

Inom Östra Vätterbranterna har det sedan länge funnits ett stort behov av ett centra för försäljning av lokala varor samt en utställning om områdets höga naturvärden och biologiska kulturarv. I och med arbetet med det blivande biosfärområdet har också flera andra funktioner tillkommit såsom lokaler för koordinering, forskning och företagsutveckling. En ansökan om förstudie har nyligen godkänts av Leader Sommenbygd.

– Vi vill gärna involvera företagare

Landskapsvårdaren Andreas Olsson kollar in en slåttergubbe. Foto: Simon Jonegård

och organisationer som är intresserade av att diskutera hur detta centra kan utvecklas på bästa sätt för att gynna bygden och det blivande biosfärområdet, säger projektledare Håkan Strotz (telefon 0144-10 234).

Biologiskt kulturarv som resurs

Östra Vätterbranterna är ett av få landskap i Sverige där landskapets historia går lätt att tyda. Här finns fortfarande ett levande så kallat biologiskt kulturarv. Detta arv kan återfinnas i allt från

Historiskt foto på kvinna vid grind. Foto: Grenna Museum

enskilda lavar som växer på byggnader av omålat trä på Visingsö till hela bygderna med skötta ängar och fruktodlingar. På många håll börjar detta kulturarv ge ekonomisk avkastning; det kan gälla produktion av traditionell mat, upplevelseturism eller försäljning av lokalt hantverk. Det biologiska kulturarvet kan också få en ökande betydelse när klimatet ändras och landskapet får en delvis ny användning för till exempel rekreation och energiproduktion.

Kunskapen om hur det biologiska kulturarvet har skötts historiskt och vilka sorter och raser som odlades och användes förr riskerar att försvinna med äldre brukare. Centrum för Biologisk Mångfald, CBM, kommer därför under året att testa olika metoder för inventering i Östra Vätterbranterna.

Bonedagböcker och gamla foton sökes

Ett väldigt intressant historiskt käll-

material är gamla bonedagböcker och äldre foton samt filmer som visar jordbrukets arbeten och landskap. Bonedagböckerna kan ofta berätta mycket om hur och när olika sysslor utfördes på gården. Foton och filmer kan ge en intressant bild av hur landskapet såg ut. Dagböcker, foton och filmer från hela länet är intressanta – kontakta Simon Jonegård, koordinatör för projektet, om ni känner till sådana.

Forskning och studentarbeten i Östra Vätterbranterna

Flera universitet och högskolor har intresserat sig för det blivande biosfärområdet Östra Vätterbranterna. På gång är bland annat forskning om vilka nätverk som finns kring olika ekosystemtjänster inom området, studier kring hur olika arter trivs i till exempel slalombackar, sandtag och kraftledningsgator, samt forskning kring vilken biologisk mångfald och nytta som finns i skogsbetesmarker. En metod för att studera hur väl olika miljöer fungerar biologiskt är under utveckling. Målet är att ta fram data för hur mycket som behövs av vad och var, fakta som kan hjälpa oss bevara och utveckla landskapet på ett hållbart sätt. Hör av dig om du tycker att detta verkar intressant och vill bidra till någon av studierna. ■

Fåglar i odlingslandskapet

Många av fåglarna knutna till jordbrukslandskapet har haft en negativ utveckling de senaste 20-30 åren. På många håll brukas marken intensivt medan det på andra ställen saknas betande djur och landskapet växer igen. Med små konkreta åtgärder kan goda resultat nås och den negativa trenden brytas.

Text: Tomas Y_i bX, telefon 036-39 5& %, e-post tomas.Y_i bX@lansstyrelsen.se

Nu när våren äntligen har kommit blir vi många gånger påmind om den dystra utvecklingen som funnits för många fågelarter. Tofsvipans jamande och vingliga spelflykt och sånglärkans intensiva drillande från skyn hörs i allt mindre omfattning i odlingslandskapet. Även arter som stare, ladusvala och gråsparv, som vi normalt tycker är vanliga, har minskat. Att dessa arter ska finnas runt oss tar många som en självklarhet men regelbundna studier och inventeringar visar på en vikande trend inte bara hos oss utan i hela Väst-europa.

Under de senaste 20-30 åren har det skett stora strukturförändringar inom lantbruksnäringen. Förlusten av olika biotoper har starkt bidragit till minskningen men även en något ökad användning av bekämpningsmedel spelar in. Många gånger har det varit tvära kast inom jordbrukspolitiken vilket gjort att det blivit svårt med den långsiktiga planeringen i lantbruket.

Hur ska vi då komma till rätta med

Tofsvipa. Foto: Lars Petersson

dessa problem? Det är ingen lätt uppgift att vända den negativa trenden. Det kommer säkerligen att kräva stora strukturella förändringar inom lantbruket, vilket inte är lätt i en nära framtid. Men det finns alltid något man kan göra! Små men oftast väldigt viktiga insatser i jordbruksdriften hos den enskilda lantbrukaren kan få stor betydelse för många fåglar. Det kan vara anläggande av "lärkrutor", insådd av kantzoner och skyddszoner, anläggning av småvatten, förändring av slåttertider på vallar. Det är viktigt

Sånglärka. Foto: Lars Petersson

att skapa variation i landskapet som till exempel att blanda höst- och vårsådd, få in blommande grödor samt mer vallar bland spannmålsfälten. Att bevara och skapa och skapa nya livsmiljöer gynnar den biologiska mångfalden och vi kan dessutom glädjas åt den insats vi själva gjort.

Lärkrutor

Som namnet antyder är detta en metod som framförallt är anpassad för att gynna lärkan. Lärkrutan skapar områden som är bättre lämpade för födosök och häckning än på ett fält med tätväxande gröda. Genom att stänga av såmaskinen under ett par sekunder skapas osådda rutor. Storleken varierar med olika sorters såmaskiner men lämpligt kan vara att skapa 2 rutor per hektar. Enligt beräkningar blir kostnaden ungefär 50 kronor per hektar. Ett

annat sätt är att på något ställe gena i kurvorna och på så sätt skapa mistor i sådden. Kanske inte så snyggt men effektivt om man vill gynna ett rikare fågelliv.

Skyddszoner

Att anlägga skyddszoner på åker utmed vattenområden är ett bra sätt att skapa gynnsamma miljöer för fåglar och insekter. Det skapas även gröna stråk i landskapet som kan utnyttjas för att knyta samman andra viktiga biotoper. Genom att välja en fröblandning som gynnar insekter skapas även bra platser där fåglar kan leta mat och även häcka. Skyddszonen ska bestå av vallgräs eller vallgräs i blandning med baljväxter, dock max högst 10 % inblandning. När man söker ersättning för skyddszon går man in ett 5-årigt åtagande där det finns olika villkor kopplat till stödet.

Mångfaldsträda

Mångfaldsträda är en insats inom utvald miljö där man går in i ett 5-årigt åtagande och där mångfaldsträdan ska ligga på samma plats under hela åtagandeperioden. Insatsen är mest lämpad i mer intensivt odlade områden. Första året i åtagandet ska det vara stubbträda så därför ska man året innan lämna skiftet oplöjt. Bra ställen att anlägga mångfaldsträda på är 10-20 meter breda remsor utmed skifteskanterna. På trädan kommer det sedan upp blommande växter som är viktiga för bin och andra insekter. Man kan även så in olika fröblandningar för att gynna insekterna och därmed olika fågelarter.

Andra åtgärder

Att skapa variation i landskapet genom att skapa en mängd olika småbiotoper är också viktigt. Man kan till exempel anlägga småvatten, plantera lähäckar mm. Kan man senarelägga vallskörden med några dagar ger man fåglarna större möjlighet att genomföra en lyckad häckning. Om man även kan ha minst 6 veckor mellan första och andra skörden av vall ger man sånglärkan större chans att få sina ungar på vingarna.

Det här var bara några förslag på hur vi kan gynna odlingslandskapets fåglar och fortsättningsvis kunna njuta av fågelsången på våren. Har ni andra idéer kontakta gärna Länsstyrelsen för information och vidare diskussioner. ■

Vattendragsvandringar

Vattendragsvandringar är ett samarbetsprojekt mellan oss som jobbar med vatten- och naturvård på Länsstyrelsen. Syftet med projektet är att öka intresset för värden i och hänsyn vid vattendrag i skogsmark. Vi vill skapa goda kontakter med skogsägarna kring värdefulla vattendrag och lägga grunden till en öppen dialog kring skötsel och bevarande av värdet i vattendragen och dess närmiljö.

Text: Maria Carlsson, telefon 036-39 50 15, e-post e-post maria.k.carlsson@lansstyrelsen.se

Under det senaste året har ett tiotal vandringar vid vattendrag gjorts. Där har vi tillsammans med markägare tittat på vad som gör vattendraget speciellt och hur man kan jobba för att behålla värdena.

– I Emån har vi fem vandringar planerade i år, berättar Daniel Melin på Länsstyrelsen. Först ut är Fuseån den 18 maj. Sedan följer Silverån och Gnyltån i juni och till hösten blir det en träff vid Sällevadsån uppströms Flen

och i Strömmahult i Emåns huvudfåra. Förra året höll vi fyra vandringar längs olika delar av Emån, bland annat vid Brusaån. Vandringarna genomförs i samarbete med Emåförbundet.

Uppskattade fältträffar

Hittills har utvärderingarna visat att de allra flesta varit mycket nöjda och att kunskapen om vattendragen har ökat. Kommentarer visar att fältträffar är uppskattade, både för de kunniga föreläsarna och för de trevliga diskussionerna över en kopp kaffe i pausen, säger Maria Carlsson, sötvattensbiolog och projektledare för vattendragsvandringarna.

Värdefulla vatten

Det finns nästan 100 värdefulla vattendrag i Jönköpings län, de är utvalda inom arbetet med miljömålet Levande sjöar och vattendrag. Femton av dessa vandras inom ett kompetensutvecklingsprojekt finansierat av Europeiska Jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och statliga medel, men det kommer att bli fler vandringar.

– Vandringarna är ett bra sätt att starta en dialog om värden och åtgärder i vattendragen, tycker Per Säverot, ansvarig för åtgärder i Nissan. Vi kommer att göra en hel del åtgärder för att förbättra miljön i ån. Alla som verkar kring ån, även de som inte har mark exakt där åtgärden görs, behöver veta vad som är på gång.

Peter Lindvall från Jönköpings fiskeribiologi förklarar hur ett elfiske går till. Vattendragsvandring i Knipån vid Nybrokvarn, juni 2010.

Det börjar på land

Miljön närmast vattendraget är viktigast för vattendraget. Ju mindre ett vattendrag är, desto mer beroende av sin kantzon blir det. Kantzonen har flera funktioner, det mest uppenbara är kanske att den ger skugga och därmed dämpar temperaturskiftningar och igenväxning. Kantzonen bidrar också med näring genom att både blad och insekter ramlar ner i vattnet och blir mat för fisk och bottenlevande smådjur. Slutligen är den ett filter som hindrar partiklar och näring att rinna ut i vattendraget.

– Vad är en kantzön och hur bred ska den vara? Det är frågor vi ofta får på vandringarna, och det är ofta enklare att visa när man är ute vid vattendraget, förklarar Maria Carlsson.

Vill du veta mer om ditt vattendrag?

Projektet med vandringar längs värdefulla vattendrag avslutas i höst. Men vatten- och fiskefunktionerna kommer gärna ut och håller vandringar även i fortsättningen. I mån av tid och, förstås, intresse från er.

– Prata ihop er med grannarna och hör av er, så ska vi försöka få ihop en vandring vid ert vattendrag, avslutar Maria Carlsson.

Information och kontakt

Information om ekologisk status och värden i de större vattendragen finns

på Länsstyrelsens webbplats: www.lansstyrelsen.se/jonkoping. Välj Miljö och klimat, sedan Vatten och vattenanvändning – Hur mår våra vatten? Där kan du läsa om vattnet är värdefullt eller om det finns några speciellt hotade arter i vattnet. ■

VISS

På Världsvattendagen den 22 mars bytte VISS, vattenmyndigheternas databas, webbadress. Den nya webbadressen är www.viss.lansstyrelsen.se.

VISS är en databas där man kan söka information om sjöar, vattendrag och grundvatten. Man kan även söka fram alla vatten i en kommun eller inom ett huvudavrinningsområde.

Namn	ID	Vattenkategori	Huvudavrinningsområde	Kommuner
Aneby-Knutstorp	SE640914-144407	Grundvatten	Motala ström	Aneby - 0604, Nässjö - 0682
Ruppen	SE642254-142410	Sjö	Motala ström	Aneby - 0604
Hestra	SE642059-142812	Grundvatten	Motala ström	Aneby - 0604
Kiernydån	SE642117-143036	Vattendrag	Motala ström	Aneby - 0604
Assjön	SE640923-145019	Sjö	Motala ström	Aneby - 0604, Nässjö - 0682
Skårsjön	SE640529-143024	Sjö	Motala ström	Aneby - 0604, Jönköping - 0680, Nässjö - 0682
Ylen	SE641520-142252	Sjö	Motala ström	Aneby - 0604, Jönköping - 0680
Kilarydsån	SE641734-143617	Vattendrag	Motala ström	Aneby - 0604

Vad gör Länsstyrelsen på mina marker?

Nu pågår arbetet för fullt med att se till att lantbrukarnas ansökningar av gårdsstöd och miljöersättningar grundar sig på riktiga uppgifter och därmed leder fram till rätt utbetalning. Eftersom de flesta ersättningar i SAM är kopplade till arealer och skötselvillkor är det helt naturligt att en stor del av administration och kontroll av ansökningarna sker i fält.

Text: Jan-Ola Karlsson, telefon 036-39 51 46, e-post jan-ola.karlsson@lansstyrelsen.se

En stor del av EU:s gemensamma kassa går till jordbruket. Därför är kraven från revisorerna högt ställda när det gäller att rätt pengar ska utgå. Oftast är det bara i fält vi kan avgöra om ansökan stämmer.

Med facit i hand är det helt klart att mycket större resurser skulle ha lagts på att korrigera jordbruksblocken re-

dan när Sverige gick in i EU. Under senare år har dock en omfattande inventering av jordbruksmarken genomförts och nu ska även blockdatabasen ständigt hållas ajour. Det innebär att vi bara under detta år kommer att besöka mer än tusen block i länet för att verifiera förändringar av arealer.

Däremot kommer antalet fältkon-

troller att minska. Detta är ett resultat av inventeringen. Kontrollfrekvenserna styrs bland annat av antal avvikelser i kontroll tidigare år. Med en ännu bättre blockdatabas kommer antalet kontroller att minska ytterligare. Men de lantbrukare som lämnar in en SAM-ansökan får acceptera att det finns personal från Länsstyrelsen ute på gårdens marker ibland.

När kommer vi?

När vi utför kontroller aviserar vi alltid vårt besök, men när vi arbetar med

ajourhållning av blockdatabasen aviserar vi bara i undantagsfall. Skälet till detta är att det annars vore omöjligt att utföra ett rationellt jobb. Det är helt klart en tidsfråga. När det gäller ajourhållningsarbetet besöker vi ofta mer än tio olika lantbrukare per dag och kan omöjligt i förväg veta vilka block vi hinner med. Vi ser dessa fältbesök som en del av administrationen och vi har ett krav på oss att utföra ett effektivt arbete. Därför ber vi om förståelse för dessa oaviserade besök i era marker. ■

Visste du att Länsstyrelsen har en monter på energicentrum i Jönköping?

Text: Nina Elmsjö, telefon 036-39 52 94, e-post nina.elmsjo@lansstyrelsen.se

För att nå vårt mål att vara ett plusenergilän 2050 satsar vi nu på en informativ monter på Energicentrum A6. Utöver stöd och råd om energieffektivisering finns flera stöd att söka hos Länsstyrelsen inom området förnybar energi. Syftet med montern är att nå nya målgrupper som vill utveckla sitt företagande eller sin verksamhet inom energisektorn. Besök gärna vår utställning som finns på Energicentrum A6 hela året! ■

Kurs hos Valter i Kushult

Tidigare i Förvetet har vi berättat om fornlämningar i skogsbruket och de kurser som Länsstyrelsen anordnar för markägare. Vårens första kurs hölls utanför Skillingaryd, en solig lördag i mars. Kursledare var arkeolog Jenny Ameziane och naturvårdsförvaltare Kjell Mohlin.

Text: Jenny Ameziane, telefon 036-39 50 88, e-post jenny.ameziane@lansstyrelsen.se

Valter Karlsson i Kushult, Skillingaryd, är lant- och skogsbrukare med 310 hektar skog. Han har kvarn, kolbottnar, husgrunder, fångstgrop, odlingslämningar och förhistoriska gravar på sin skogsmark. Valter var markvärd för vårens första kurs om fornlämningar i skogsbruket.

Hänsyn till fornlämningar

Vad innebär det att ha fornlämningar på sin mark? Vad säger lagen? Vad ska man tänka på när man bedriver skogsbruk och hur ska man ta hänsyn? Det var frågor som diskuterades under kursdagen. Kursdeltagarna fick även tips på hur man kan kombinera viltvård med skötsel av fornlämningar.

Gamla kartor berättar

Valter fick också veta mer om sin kvarnlämning. Kvarnen fanns med på en karta från 1738. Där hade lantmätaren noterat att den ”på många år intet varit i bruk”. Lantmäteriets äldre kartor kan alltså ge markägaren intressant information om äldre tiders markanvändning.

Kursdeltagarna lär sig mer om förhistoriska gravar.

Röjning efter kursen

När vi ringer upp Valter en vecka efter kursen har han precis varit ute och röjt i fångstgropen, där man förr fångade varg.

– Ja, på kursen pratade vi ju om att man ska röja bort träd som växer i gropen så att den inte raseras av framtida stormfällan, säger Valte och tillägger, Så det har jag gjort nu!

Fornlämningar utan markering

– Man förstår ju att det finns mycket mer fornlämningar ute i skogen än det man vet om och ser med blotta ögat. Jag har aldrig tänkt på det innan, säger Valter eftertänksamt.

Det vi ser är alltså bara toppen av ett isberg och intill de synliga fornlämningarna kan det finnas många fler, som idag saknar synlig markering. Därför är det viktigt att de zoner som inte får markberedas respekteras och att man inte planterar i eller alldeles intill fornlämningar.

– Det var en intressant dag, summerar Valter erfarenheterna från kursen.

– Det var särskilt kul att kvarnen var så gammal – det hade jag ingen aning om! Och tur med vädret hade vi också.

Ja, jag hoppas att fler av er markägare kommer på vårens kurser om fornlämningar i skogsbruket.

Har ni frågor eller funderingar kring skogens kulturarv kan ni höra av er till Jenny Ameziane, Länsstyrelsen. ■

Kommande kurser

Habo den 21 maj
Hult (Eksjö) den 18 juni
Anmälan på Länsstyrelsens webbplats,
www.lansstyrelsen.se/jonkoping

Rådgivning på gården

Länsstyrelsen erbjuder kostnadsfri rådgivning om gårdens natur- och kulturvården. Det kan till exempel vara råd och tips om hur en betesmark bör skötas för att gynna de natur- och kulturvården som finns. Vi visar också vad som krävs för att stöd villkoren ska uppfyllas.

Hör av dig till oss för enskild rådgivning på din gård. Vi kan också ställa upp om ni samlar en grupp vid något intressant objekt, kanske i samband med annat föreningsarrangemang.

Kontakta Lennart Persson, telefon 036-39 50 69, Lone Möller, telefon 036-39 52 06 eller Britta Lidberg, telefon 036-39 54 07.

Tips om en trevlig sommaraktivitet – Bli fjärilsövervakare!

Många fjärilsarter verkar minska i antal medan andra sprider sig norrut. Kunskapen om fjärilarna är ganska dålig och därför startar nu Svensk Dagfjärilsövervakning. Syftet är att få veta mer om vilka arter som finns, om de ökar eller minskar i antal och när de är aktiva. Här kan alla vara med och räkna fjärilar, du behöver inte vara expert utan det räcker med att du tycker om och är intresserad av fjärilar och vill lära dig mer.

Den som är med i Svensk Dagfjärilsövervakning ska räkna antalet fjärilar vid några tillfällen varje sommar, antingen på en avgränsad plats, till exempel hemma i trädgården eller längs en promenadslinga på en till två kilometer. Slingor och punkter är två vanliga inventeringsmetoder som gör det möjligt att se hur fjärilsfaunan på en viss plats förändras från år till år.

Är du nybörjare?

Alla är välkomna i projektet och alla typer av lokaler är välkomna. En enkel början kan vara att välja att räkna fjärilarna på en punktlokal. En punktlokal är en cirkel med 25 meters radie, den placerar du var du vill. Räkna de arter du känner igen och skriv in dem i blanketten för punktlokaler. Hittar du arter som du inte känner igen så ta en bild och skicka in den så hjälper vi till. En håv och en genomskinlig burk kan också vara till stor hjälp för att titta närmare på fjärilarna.

Intresserad?

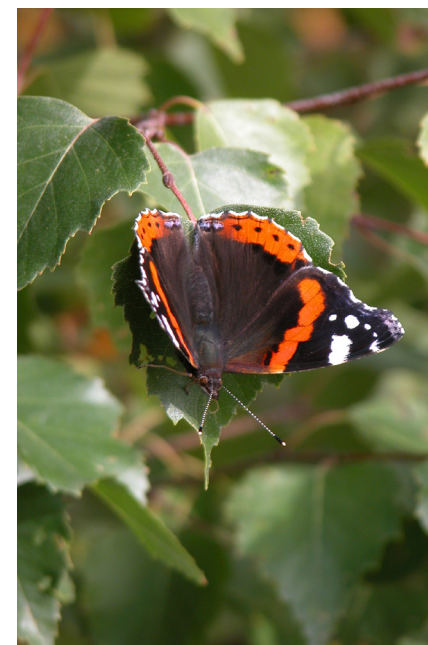
Läs mer på Svensk Dagfjärilsövervakning webbplats, www.lu.se/dagfjarilar eller kontakta Britta Lidberg på Länsstyrelsen, telefon 036-39 54 07. Du kan

också komma i kontakt med Svensk Dagfjärilsövervakning på telefon 046-222 38 18 eller via e-post dagfjarilar@gmail.com.

Boka en slinga eller punktlokal inför 2011 redan nu så kommer du att få 2010 års sammanställning som tack.

Att läsa:

Fjärilar i bondens landskap (Länsstyrelsen i Östergötland), kan beställas hos Britta Lidberg
Svenska fjärilar – en fälthandbok (Söderström 2006)
Fältnyckeln dagfjärilar (Söderström med flera 2006)
Webbsida: <http://lepidoptera.se>.

Betesresa för lammproducenter

Söndagen den 7 augusti

Resan går med buss till Gunnar Danielsson, Berghult, Kosta för att lära oss mer om bete till får och lamm. Gunnar är rådgivare till företaget Olssons frö. På agendan står bland annat: betesstrategier, tillskottsfoder, fällindelning, gödsling.

Du anmäler dig till Birgit Fag, per e-post birgit.fag@hushallningssallskapet.se eller telefon 036-39 88 81, senast den 1 juli. Först till kvarn gäller. Priset är 350:- per person inklusive moms. Lunch och en fika på förmiddagen ingår. Ytterligare information kommer på Hushållningssällskapets webbplats, www.hushallningssallskapet.se/f. Bussen utgår från Jönköping och stannar i Vrigstad och Lammhult.

Arrangör : Hushållningssällskapet i Jönköping

Resan delfinansieras av EU och svenska staten genom landsbygdsprogrammet.

Anläggning av dammar och våtmarker - fältvandring

Du som funderar på att anlägga en damm eller våtmark har mycket att planera och tänka igenom innan du börjar gräva och schakta, exempelvis placering, syfte, utformning och framtida skötsel. Följ med på en informationskväll där vi besöker ett par nyanlagda våtmarker tillsammans med markägarna och ta del av deras erfarenheter. Vi informerar även om regler och villkor för anläggning, olika ersättningar och skötselbehov.

30 maj klockan 18.00 hos Kurt Enell, Malmbron, 5 km väster om Vaggeryd .

31 maj klockan 18.00 hos Bengt Gustavsson, Hovs gård, cirka 5 km nordost om Värnamo.

Ingen anmälan krävs men vill du ha vägbeskrivning kontakta:

Leif Thörne, 036-39 50 71, mobil 076-830 22 11 eller

Lone Möller, 036-39 52 06, mobil 070-345 90 02

Ta gärna med eget fika!

Program Store Mosse

naturum
Store Mosse

Juni-Juli-Augusti

Öppet alla dagar

5-6 juni klockan 23.30

Naturnatta

Samling vid Lövö klockan 23.30 den 5 juni. Vandring till Blådöpet där vi lyssnar till nattens fågelsång. Vi håller på till morgonen så fika och varma kläder är att rekommendera.

15 juli kl 19.00

Helkväll med fladdermössen på Store Mosse

Start i naturum med expert Sofia Gylje som berättar om fladdermössens liv och leverne. På kvällen åker vi till Svänö för samling runt brasan och sedan fladdermussafari.

Lördag 13 augusti kl 10.00

Lieslätter på Björnekullakärret

Även slätterkurs för de som vill med instruktör "LieMats" Rosengren. Vi bjuder på fika och korv.

Onsdagar klockan 11.00

Guidad vandring, Lilla Lövö rundan

Välkommen på en tre timmars guidad vandring, Lilla Lövö rundan. Pris 50kr/ person över 12 år. Ta med eget fika, ingen bokning, bara kom. Start vid naturum.

Naturum är öppet:

Söndagar klockan 11 – 17 skollov och helgdagar april-maj, september även på lördagar juni-augusti, dagligen Guidningar ute och inne. Välkommen!

www.storemosse.se

Snöskovandring

Med bad i göl och närkontakt med si-leshår. Anmälan senast dagen innan, telefon 0370 237 92. Pris 350 kronor per person. Lunchpaket, lån av snöskor, kikkare och lupp ingår, 4 timmar. Start vid naturum. Klockan 11.00.

Juni: lördag 11, torsdag 16, lördag 25, torsdag 30

Juli: lördag 9, torsdag 14, lördag 23, torsdag 28

Augusti: lördag 6, torsdag 11, lördag 20, torsdag 25

September

Öppet lördagar och söndagar

Söndag 4 september

Svampens dag med svamputställning i naturum.

Lördag 10 september

Geologins dag

Natur och kultur i Linneryd

Följ med på en kvällsvandring i det gamla odlingslandskapet i Linneryd, Hok. Här håller Roland och Harriet på att återskapa ett landskap som det såg ut för 100 år sedan med blommande betesmarker, smååkrar, byggnader och trädgårdsgårdar. Vi kommer också att berätta om de möjligheter som finns inom Utvald Miljö för att stärka odlingslandskapets natur- och kulturvården.

Tid och plats: Torsdagen den 16 juni klockan 18.00.

Linneryd ligger på vägen mellan Hok och Malmbäck. 5 km från Hok och 10 km från Malmbäck. Håll utkik efter gårdsgårdarna så kommer du rätt. Ta gärna med kvällskaffet.

Ingen anmälan behövs men har du frågor kan Britta Lidberg, 036-39 54 07 eller Lennart Persson, 036-39 50 69 besvara dem.

Gårdsgårdskurs

Lär dig att bygga en äkta trädgårdsgård med vidjor. Du får en genomgång av material och byggnadsteknik som till exempel lutning, täthet och tillverkning av vidjor. Beräkning av tidsåtgång och kostnader ingår också. Inga förkunskaper krävs.

Kursledare är Kjell Gustafsson, Änggårdets Natur och Kultur. Han tar emot anmälningar och svarar på frågor om kursen, telefon 070-58 611 65.

Kursen hålls lördagen den 17 september klockan 9 – 16 i S Hestra hembygdspark i Broaryd.

Länsstyrelsens kurser och aktiviteter finansieras till största del av EU och svenska staten genom landsbygdsprogrammet.

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europe investerar i landsbygdsområden

Tävling

**Vilka bergarter föreställer bilderna?
Svara rätt och vinn en bok!**

Para ihop rätt bild med rätt bergart!

1

2

3

4

Bergarter:

___ **Granatamfibolit**

___ **Lerskiffer**

___ **Diabas**

___ **Ögongnejs**

Skicka ditt svar till: Skicka ditt svar till Landsbygdsavdelningen, Länsstyrelsen, 551 86 Jönköping. Märk kuvertet ”Tävling”. Du kan även skicka e-post till anna.nilsson@lansstyrelsen.se (ange ”tävling” i ämnesraden) eller faxa till 036-16 29 14. Vi vill ha ditt svar senast den 14 juni. Vinnaren får ”Bondens egen marknad”. Boken innehåller recept och tips direkt från gården.

Svaret på tävlingen i förra numret

Bilden i förra tävlingen föreställde en mossko, det vill säga ett slags träsko som sattes på hästar vid körning på sank mark. Det har kommit in många rätta svar med målande beskrivningar. Peter Thelin, Stora Haghult, Smålandsstenar vann ”Stora boken om byggnadsvård” av Göran Gudmundsson. Grattis!

POSTENS GRUPPREKLAM TILL JORDBRUKARE

Studieresa på temat småskalig förädling

Torsdagen den 30 juni åker vi till Västergötland för att besöka ett antal producenter inom den ekonomiska föreningen Närproducerat mitt i Västra Götaland.

Bifternas Lamm utanför Vedum blir dagens första besök. Här har Rickard och Anna Nordensson 22 får, egen chark, gårdsbutik och restaurang. Läs mer på www.bifternalamm.se

Därefter gör vi ett besök hos **Gunnel i Grästorp**, (www.gunnelgrastorp.se), matmäklare för lokala, små producenter. Här får vi höra om tanken bakom förädlingsköket och Växthus Oskar, samt hur den ekonomiska föreningen Mitt i Västra Götaland (www.narproducerat.se) blev till.

Märit från **Mäjens Glass & Maräng** (www.majensglass.se) berättar om hur förädlingsköket fick henne att våga satsa på sin affärsidé. Vi äter lunch baserad på traktens råvaror.

Dagens sista besök blir på **Skattegården i Magra**. Här finns det 25 getter och man producerar ost i eget mejeri. Här fikar vi och provsmakar gårdens ost. Läs mer på www.lantost.com

Vi startar från Jönköping klockan 7.30 och räknar med att vara tillbaka klockan 20.00. Resan delfinansieras av EU och svenska staten. Därför betalar du endast 500 kronor inklusive moms och dagens förtäring. Anmäl dig senast torsdagen den 22 juni till Landsbygdsavdelningens expedition, telefon 036-39 52 21 eller till Anna Nilsson, telefon 070-662 80 51. Antalet platser är begränsat och först till kvarn gäller. Resan anordnas i samarbete med Småbrukare i Jönköpings län.

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Denna tidning har
delvis finansierats
med EU-medel